

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

PERIÓDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any I

Barcelona 10 d' Agost de 1880

Núm. 4

PREUS DE SUSCRIPCIÓ			
ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES
Espanya y Portugal	60 rals	32 rals	18 rals
Països de l' Unió Postal	76 *	40 *	*

No s' servirà cap suscripció que no s' pagui per endavant

Se publica 'ls días 10, 20 y 30
de cada mes

EDITOR-PROPIETARI
CARLOS SANPONS Y CARBÓ
UNIÓ, 28
BARCELONA

PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR

ANY	SEMESTRE
5 pesos forts	3 pesos forts
6 *	3 50 *

Y en los otros països, los preus d' Espanya y ademés lo franqueig

SUMARI

TEXT. — CRÒNICA GENERAL, per J. Franquesa y Gomis. — NOSTRES GRABATS. — CARTA DE VALENCIA, per P. V. y A. — LA LEGENDA DEL ROSE, (poesia), per Félix Pizcueta. — HISTORIA VULGAR, (continuació), per J. Laporta. — DOLORS, per Alexis Bouvier, arreglat del francès; per G. — SECCIÓ DE NOVES. — POESIAS DEL MALAGUINAT BARTRINA. — SECCIÓ DE BELLAS ARTS, per Arthur Gallard.

GRABATS. — JOAQUIM MARIA BARTRINA DE ATREMUS, † 10 d' Agost. Dibuix de Castelucio; grabat de Sadurní. — DETAILS DEL REIXAT GÒTIC DE LA CATEDRAL DE BARCELONA. — LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ. Dibuix de Riudevets; grabat per Ovejero. — MEDITACIÓ.

CRÒNICA GENERAL

Donar compte dels fets més importants succeïts durant la tongada en que l'autor se trovi compromès ab sos lectors, ressenyar aqueixos fets d' una manera clara é interessant, comentarlos ab tota rectitud y ab un exacte coneixement de causa, manifestar una imparcialitat y una bona fe que predisposin á l'adhesió y á la simpatia, saber tocar y dar vibració á totes las fibras del cor humà, esser pràctic en lo domini de l'atenció y sobre tot tenir activitat, intel·ligència prompte, dot d'investigació... qui sab, qui sap quantas y quantas son les reglas y manaments que trovariam consignats en lo tractat complet dels bons revisters, lo dia en que vingués á nostres mans una Retòrica en la qual se tractassen de totes y cada una de las formes ab que en los nostres temps la literatura pot manifestar-se.

Per mala sort donarem massa al oblit tota aqueixa lletania d' obligacions al acceptar l'encàrrec d'escriure á cada desena los fets principals que passesen per devant de nostres ulls, no sent prou per animarnos la circumstancia de que tan rares qualitats no son les que més sovint se trovan en los publicistes d' aqueixos fitxos temps en que vivim.

Aumenta nostra confusió la por en que

ens trovem de la comparació natural en que han de caure nostras ressenyans ab las publicadas en los números anteriors, de las que s' havia encarregat y dut á magnificit terme un ilustrat jove y bon amic nostre.

Ab tot, y sense ferhi més preàmbuls, passarérem á obrir nostra revista, recordant que una promesa 'ns obliga á ferho y que qui fa'l que pot no està obligat á més.

Un dels fets de que més s' ha parlat en aqueixos dies es l'anada de D. Victor Balaguer á Valencia. La brillant recepció que aquella ciutat l' hi ha dispensada, y sos discursos importants que tanta agitació han dut al camp de la política, tot ha sigut comentat de mil maneras si be qu' á nosaltres poch nos ha d' interesar aquixa nova febrada dels partits d'Espanya, qu' á dir la veritat, fa venir més ganas de riure qu' altra cosa.

Lo qu' á nosaltres nos interesa, de lo qu' hem d' ocuparnos ab complasencia, es del discurs d' en Balaguer pronunciat en l' Ateneo de Valencia. Sabut es qu' en Balaguer sab portar l' animació á quantas festes concorra y per lo tant no es d' estranyar lo màgich efecte qu' en la ciutat de les flors havia de produhir son discurs, pronunciat ab sa peculiar y robusta entonació catalana.

Consagrà en ell dobles frases á la memòria d' en Vicens Boix, lo cronista de Valencia, á la d' en Aribau, Puig Blanch, y primers restauradors de nostra llengua, á la que en un excés de condescendència als valencians anomenà llemosina, y estudiá la vida actual de nostra literatura y lo qui li cal fer perque tinga gloriós perevir. Que s' inspirí en novas tendències, que aixample sos horisonts, que s' manifesten en novas formes mantenintse empero en son caràcter especial y segell tipich, la sobrietat de la frase y la síntesis del fondo.

La sobrietat y la síntesis, propias del nostre poble llemosí y de la nostra rasa, estan conformes avuy ab l' època en que vivim y l' siècle qu' hem alcansat, perque es precis desenganyar-se y l' que no ho veu es cego. Se ha acabat ja en litera-

JOAQUIM MARIA BARTRINA DE ATREMUS

† 10 d' Agost de 1880

tura l'època dels passatemps ignocents com ha conclòs en política l'època dels discreteigs parlamentaris, com ha terminat en la premsa la dels articles doctrinals. Concloué lo regnat de la paraula, com concloueren tots aquells regnats que s'fundan en la poma, l'imposició o la superioritat. Als antics kilomètrics articles de fondo han succeït en la premsa los suelos y los interlineas. A les novelas interminables, a les poesies d'exuberant lirisme, a les disertacions indigestes, a les ensopidoras cròniques han substituït, en la prosa y en lo vers, en la ciència y en la història lo follet, l'extracte, lo resum, la filosofia, la síntesi. A les arrels ciceronianas, y als aparatosos discursos, han seguit en lo parlament, l'acció, la declaració, lo acte. Vivim en una època essencialment pràctica y hi ha qu'amtillar-se a ella. No en va estén en lo temps en que l'home es conduït pel foch y la paraula pel llamp.

Aixis per l'estil continua expresantse en Balaguer ab aquella eloquència natural, ab aquella espresió simpàtica, ab aquell tò que tan caràcter li dona de fill de Catalunya.

Quina llàstima que desde Valencia no s'haja arribat a veurens y a entusiasmarnos ab lo vigor de sos discursos y ab la lectura de sos novelles produccions literàries!..

Los fils de Barcelona aficionats a la bona música podrán faueix hivern entre garses fàcilment a las delícies del art divi, assistint als esplèndits concerts que's prepan en lo gran saló dels Camps Eliseos. Lo senyor Frigola, qu'arrivarà de Paris d'un dia al altre ab lo entusiasta organitzador d'aquests concerts don Joan Baptista Pujol, està encarregat de la formació d'orquesta que constarà de uns 120 a 130 professors. Lo senyor Pujol, segons diuen, ha compromès a grans mestres com Gounod, Verdi, Massenet, Rubinstein, Saint-Saëns, etc., a que vingan a dirigir oír sos clàssiques composicions. Deu fassí que l'objecte tiri endavant y que no s'errin los que l'troben de fàcil realisació.

Los teatros del passeig de Gracia s'arrastran en la mateixa vida de tot l'estiu. En lo teatre Espanyol los Bufos Arderius no's poden moure, si no volen que la gent s'affuixi, de las representacions de *Los sobrinos del capitán Grant*. Aqueixa sarsuela si que s'ha fet popular, y no's pot passar per cap carrer que no's topi ab algun xicot xiulante un trón, ni entrar en casa ni caseta hon't no's senti la veu d'alguna criada del fis cantante quan mènys l'americana.

En lo Bon Retiro s'ha estrenat darrerament l'arreglo del francés *Vots son triunfos*, pessa en un acte de don Eduard Aulés. L'obra està plena, com totes las de aqueix autor, de xistes oportuns, y es notable, més que tot en los monòlechis, que l'senyor Aulés escriu admirablement. Llàstima que no escriga més s'vint, tanta més llàstima en quant ell ja sab que té prou pasta per figurar en primera ratlla entre nosaltres autors còmichs. S'ha estrenat també lo *Jovent del dia*, obra pòstuma de don Francisco de Sales Vidal, refundida per don Eduard Vidal Valenciano; està ben escrita y té son plan ben portat. Lo públic aplaudi la sinfonía qu'à sa memòria escrigué lo senyor Urgellés, y que s'executa a teló tirat devant lo busto del senyor Vidal.

Ja parla LA IL·LUSTRACIÓ en lo número passat de la companyia italiana de Novetats. Continua representant noves produccions executantlas totes d'una manera acabada. Lo públic se ha despertat y molts dies ja ombla l'espatxós saló de Novetats. En las representacions de *La signora della camelia*, la señora Marini y l'senyor Cere-a arrebaten, fascinan. Quin final de quart acte! Lo públic fa cor fort, pero l'emoció romp per tot y tothom plora y per ofegar las llàgrimes esclata en una salva d'aplausos y crida sis ó set vegadas a las tauzas als grans artistas que tan bon recort han de deixarnos. Per fortuna se sab ja que, si aviat se'n van, han promés tornar a donar trenta funcions en lo Teatre Principal lo pròxim Setembre.

Las lletres castellanes acaben de sufriu una pèrdua irreparable. L'èminent escriptor, lo distingidissim soci de l'Acadèmia Espanyola, lo savi director de la Biblioteca Nacional don Joan Eugeni Hartzenbusch, ha mort en Madrid lo dia 2 del corrent als 74 anys d'una vida exemplar per sos virtuts. Fill d'un alemany, de professió ebenista, passà la primera part de sa joventut treballant al costat de son pare, home recte de caràcter y de poca afició als estudis y a la literatura. Aixis se s'explica que fins als 15 anys no anés Hartzenbusch per primera volta al teatre, al qual mostrà desde llavors una afició decidida. Empero pensador en tot, tingué l'talent de no llençar desseguida al camp de la publicació, y per lo

tant passà molt y molt temps no dedicantse sinó a la refundació d'algunes comedies del teatre clàssic castellà ó a la traducció de unas quantas obres franceses é italianas. En 1837, es à dir à sos 31 anys es quan se decidió donar al públic un drama seu original, y tothom coneix a *Los amantes de Teruel*, y encara avui se aplauideix y s'aplaudirà sempre, mentrens no s'haja esborrat lo sentiment del bon gust, aqueixa obra hermosissima per son llenguatge castís, versificació acabadissima y sobre tot per son plan, per la pintura de sos personatges y en especial dels dos amants, qu'han pres forma y vida en totes las imaginacions, y per aquella elevació de conceptes y sublimitat de frases que de segur Shakspeare hauria pres per sevas de bona gana. Desde l'i triunf que li va'gué aqueixa drama, s'entregà de plé al teatre, dotantlo de dràmas tan notables com *Doña Mencía*, *D. Alfonso el Casto*, *La jura en Santa Gadea*, *La madre de Pelayo*, *La ley de raça*, *El mal apóstol y el buen ladrón*, *Vida por honra*, y de comedies tan aplaudidas com *La archiduquesa*, *Es un bandido*, *Juan de las Viñas*, *La coja y el encogido*, haventse també darrerament fet molt populars las de màgica, *La redoma encantada* y *Los polvos de la madre Celestina*.

À més de sos obres dramàtiques deixa dos tomos de *Cuentos y fabulosos*, dos més de *Obras escogidas* y un de *Ensayos poéticos*, havent també comentat lo *Don Quijote*, y las obres de molts autors dramàtics del sige d'or.

Ab tot y sa fecunditat deguda a sa dilatada y tranquila existència, Hartzenbusch escribia passant molt temps, llament molt y molt sos versos; y això es que sent fill del temps en que més vol prengué la fogarada del romanticisme, ell, perteneixent a questa escola, may saltà las fitas de lo verosímil. Era romàntic en lo fondo y clàssic en la forma: pensava ab l'ardor d'un espanyol y componia ab la fredor d'un alemany.

Ja hem dit que Hartzenbusch perteneixia a una família de modesta fortuna, y vivint a Espanya y no tenint un caràcter lleuger y no sent un fidolayre ó un declamador d'ofici, ja casi sobre per endevinarla tothom la noticia ab que hem d'acabar aqueixs párraf.

Hartzenbusch ha mort pobre.

Hem de terminar la Revista d'aquesta fatal desena ab una altra notícia desconsoladora. En Bartrina ha mort.

Aquella intel·ligència clara y portentosa, que no coneix secrets en cap art ni en cap ciència, per nova y poch esbrinada que fos, aquella prodigiosa eruditio no recullida en aulas ni acadèmias, aquella poderosa retentiva contra la qual era impotent la durada d'una malaltia roseigadora, aquell arxiu vivent de coneixements de tota mena sempre obert per qui s'hi atansés a demanar-lo; tot ha mort, tot s'ha fos, tot ha desaparegut per sempre!

Qui no l'anorarà al desgraciat Bartrina! Una reunió qualsevol de sos ilustrats companys deixava escorrer perosesament las horas en una conversa familiar ó poch atractiva. Arribava en Bartrina. Tots lo saludaven animantse sobradament, una mitja rialta s'dibuixava en tots los llavis, i tots las mirades prenian més vida y animació, y tothom estrenyia las cadires disputantse l'alcòs hon't ell s'asseuria pera tenirlo més apropiat. Y en Bartrina entra-honava. Sense rebuscarlo, d'una manera ingeniosa, descapdellava l'enfilall d'una conversa sempre interessant, amanida ab estribots que feyan esclarir en una rialla plena, ó entreteixida ab vivas y terribles descripcions que feyan posar los cabells de punta. De vegadas analisava conciençiosament las obres clàssicas; altres cops retreya ls plans, ls y projectes de sos obres literàries, que, per desgracia, no han passat de tals; ja esplicava noves teories científicas; ja dava a coneixer senzillissims experiments pera fer entendre la física y la química, y tot això en una conversa clara, amena, simpàtica, intel·ligible fins als més llechs en la materia que tractava.

En Joaquim M. Bartrina ha mort als 30 anys. Al revés d'Hartzenbusch, ha mort jove: tenint segurament més projectes qu'ell, ha mort sense realisarne cap. Un sol somet, titolat *Algo*, mostra clara del dubte que l'devorava, però molt petita dels estranys coneixements que posseïa, es la sola obra que deixa: los més articles y poesias, moltes d'ellas catalanas, no tenen tanta importància pera coneixre son caràcter, si no algunes son certament molt sentidas.

Faltàbali a'n Bartrina lo repòs y la reflexió pera produhir lo que tenia en cartera, ab lo qual ja ni havia prou pera creure's en nom. Ara era al fort de sa potència pensadora, estava al plé de sos fantasiósas lucubracions y això mateix l'impedia escriure y això mateix lo feya estrany y de ideas desnivellades. Si en Bartrina se hagués pogut reposar!

Era en Bartrina un amich de cor, y això fà sa pèrdua més sensible. Atreya ab sa modestia extraordinaria, ab

sa ingenuitat admirable, que deixava entreveure un cor de noy; per això es que sos amichs eran numerosíssims; molts d'ells eran d'opinions complertament contraries y no obstant se delectavan escoltantlo.

En Bartrina era un talent ab tota l'extensió de la paraula: y ab tot y això, no havent deixat obres escritas, ni tan sols apuntes de sos plans, alguns dels quals ja semblaven obres fites, demà quedrà esborrat son record de per tot arreu, mènos de la memòria de sos bons amichs que l'ploraran y l'han d'anorar sempre.

Pobre Bartrina!

J. FRANQUESA Y GOMIS.

NOSTRES GRABATS

JOAQUIM MARIA BARTRINA DE AIXEMÚS

DIBUIX DE CASTELUCHO. GRABAT DE SABURNI

Com a tribut a la memòria del malaguanyat Bartrina donem son retrato a nostres subscriptors.

En Bartrina no deixa biografia. Fill d'una distingida família de Reus, nasqué en l'any 1850 passant sos primers anys en l'estudi de las primeras lletres. Si bé començà també molt jovenet la segona ensenyansa, aviat se va cansar son natural de las subjeccions acadèmicas y abandonà las classes. Als 23 anys se decidió a batxillerar-se y en un estiu sol probà la major part de las asignacions necessàries pera'l títol de Batxiller aprofitant la llibertat d'ensenyança que allavors hi havia. Ja començava a ésser conegut son nom per los célebres *arabescos* que per tot arreu recitaba y augmentà aquest venint a viure a Barcelona y redactant en alguns periòdics, terminal per coneixer tothom y admirarli los profundissims coneixements en totes las ciències y sa facilitat d'expressió en comunicar lo molt que sabia. Havia llegit molt y molt, y tenia prou memòria per recordarlo tot, prou talent per dominarlo y prou expressió y claretat per ensenyarlo als altres.

LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA li rendeix lo tribut de la seva admiració plorant la pèrdua d'un amich tan ben-volgut y d'un talent tan malaguanyat.

La seva mania en no volgues retratá ha fet que tinguessem d'aprofitarnos pera nostre grabat d'un retrato de quan tenia 23 anys encare que desde a las horas ha gués canviat un xich sa fesomia.

DETALIS DEL REIXAT GÒTIC DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

DE BARCELONA

Lo reixat de nostra hermosa Catedral ofereix detalls numerosos, treballats ab lo esquisit gust de que dona mostra nostre grabat y que indica l'estat adelantadíssim en què s'troava en lo temps de son millorament la ferreteria catalana. Hi han també dos escuts esculpits en la paret d'un altar dels severs y deliciosíssims claustres, que son una de nostras millors joyas del art gòtic.

LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ

DIBUIX DE J. RIUDEVETS

Ab aquest nom es conegeut en lo país aqueixs monuments un dels Dolmens qu'abunden en Menorca, aprofitant del qual y de l'alcòs hon't està situat lo senyor Riudevets ha donat relleu a sus brillants condicions de paisatjista. Molt extensió necesitaria un treball sobre lo que venian a ésser aqueixas estranyas y pesadas construccions magalíticas, y treball curiós seria un estudi que las abarqués totes, entre las quals son molt notables las *navetas*, edificis en forma de buch cap per vall y sobre tot los *talayots* grandiosas construccions d'duplotes esplicació y qu'arrivan en Menorca a uns doscents. No es ara aquest nostre intent y si sols lo de publicar lo bell grabat que representa una d'aqueixas antiquíssimes fàbrics de pedra seca y que tan nom te en Mahó.

MEDITACIÓ

Aixis se titula lo grabat que representa una dona en aquell estat d'ànim que l'fan ressaltar la actitud general de son cos y la particular de sos mans y fins de sa fesomia. Es un dibuix bellament fet per un distingidíssim autor alemany.

CARTA DE VALENCIA

SENYOR DIRECTOR:

Ab especial satisfacció vaig a cumplir l'encarrec que vosté m'feyà a ma sortida de Barcelona, de resenyar lo quant de notable, ocorreguts en la poètica ciutat del Turia, abmotiu de las fîras y festas qu'anava a celebrar, ja que aquestas acaban de revestir tal importància, qu'ab poch que hi pose de ma part crech podré sortir airs de mon compromís pendent ab los subscriptors de LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA. M'limitaré, però, a donar compte a més amables lectors, de tot lo que més directament pot interessarlos ateses las aspiracions y manera de sen-

tir qu' en elles suposo: per aquest motiu he de passar per alt *las corridas de toros*, que com es de suposar, han figurat, ab igual que en los anys anteriors, en lo programa de nostres fíars y festas.

Lo 21 arrivava en lo tren correu, la societat coral euterpeña *La Perla*, Fou rebuda en l'estació per numerosos socis del *Rat Penat*, que saludaren en nom de dita societat à la euterpeira qu' acabava d' arribar. Precedida de las banderas de *La Perla* y del *Rat Penat* atravesà l' Alameda, dirigintse per últim al local que ocupa la última d'aquestas societats, ahont foren rebutsaltra volta per los senyors Labaila y Pizcueta, que dirigiren als orfeonistas catalans carinyosas frases que foren rebudas ab mostres de verdader entusiasme per part de nostres païsans. Aquesta societat coral ha fet les delícies dels valencians, donant diferents concerts en los quals ha fet coneixè les més inspirades obres de nostre insigne Clavé; aixís es que durant sa estada en aquesta ciutat ha lograt conquistarse las simpatias del públic valencià, com se'n degueran convencer 'ls individuos que la formen en la notable sessió de despedida que 'ls dedicà *Lo Rat Penat*, en la que lo senyor Pizcueta, després de dirigirlos un notable discurs, invitá a pender la paraula al renomenat mestre don Francisco Asenjo Barbieri, qui havia vingut à Valencia junt ab l' Excm. senyor don Victor Balaguer; l' inspirat compositor s' aixecà en mitj de una general espectació y pronuncià un eloquentissim discurs, en lo que feu l' elogi de las societats corals de Catalunya, y al acabament del qual fou saludat ab una prolongada salva d' aplausos.

La Lliga contra la ignorancia volgué aprofitarse de las fíars pera celebrar sa sessió inaugural, la que tingué lloc lo dia 22 en lo pabelló municipal de l' Alameda. Presidi l' acte l' arcalde senyor Pueyo, qui tenia à sos costats representacions de totas las autoritats de Valencia y als membres de la Junta Directiva de la Lliga; se pronunciaren discursos que foren molt aplaudits y s' alsà la sessió à la una del demati ab un discurs de gràcias del senyor arcalde.

Notable per més de un concepte ha sigut la exposició de maquinaria celebrada en los magnífichs jardins del Skating-Garden; per si sola mereixeria un article apart, mes atesa la falta d' espai de que puch disposar 'm limitarà a consignar lo més notable que s' ha exhibit en tal exposició; aixís faréniència dels motors de vent, enviats per los senyors Simon y Soler de Barcelona, de gran aplicació pera'l moviment de las aigües utilitzables en lo conreu dels camps; aquet motor desarrollava una forsa d' un cavall y mitx, elevant quatre metres cúbics d' aigua per hora à la alsada de set metres; aquest líquit es recullit en un gran dipòsit, movent al caure un ariet hidràulich que eleva la setena part del aigua qu' entra per la canonada del aparato à una altura de cinch vegadas major que la que representa 'l desnivell. Per no allargar excessivament aquesta revista diré que 'l senyor Fradera ha exposat un altre motor, los senyors Grau y fills, de Barcelona, fundicions de coure, llautó, zinc, bronze, estany y aleacions propias de la casa y extrangeras; los senyors Bloss y companyia, de Barcelona, un motor de aire calent que dessarrollava la forsa de tres cavalls, ab un consum de dos kilos de cok per hora y cavall, havent exposat també articles molt notables de sus respectives industrias, los senyors Alexander german, fills de A. Pfeiffer, Planas y companyia, L. Dugros, *La Maquinista Terrestre y Marítima*, A. Sir y Lizars y molts d' altres que en aquests moments no recordém. Entre las instalacions extrangeras mereixen citar-se las de la casa Bak y Manson y de una manera molt especial las del Creusot.

L' arrivada del eminent poeta català senyor don Victor Balaguer, que tingué lloc lo dia 23, fou lo comentament d' una sèrie d' obsequis que 's tributaren à nostre ilustre compatrici y que son una prova de las numerosas simpatias que conta entre 'l poble valencià. Los senyors don Teodor Llorente, president del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona, y don Jascinto Labaila anaren a esperar-lo à una de las estacions de la Ribera y desde allí l' acompañaren fins à Valencia. En la estació d' aquesta ciutat l' esperava un numerosísim y escúlit concurs en lo que hi figuraven gran número de literats y artistas, las personas més distingidas del partit constitucional y altres amics particulars del senyor Balaguer; aquest baixà del vagó, acompañat del mestre Barbieri y saludà als qu' havian vingut à esperarlo. La societat coral *La Perla* cantà d' una manera acadàmica *Las flors de Maig* de Clavé, obsequis que 'l senyor Balaguer va agrair com se mereixian. Fou acompañat à casa de don Jascinto Labaila, lloc de son hospitalitat, per varis socis del *Rat Penat* è individuos del partit constitucional, qui seguiren en cotxe, al que conduíà al senyor Balaguer.

L' Ateneo de Valencia y *Lo Rat Penat* l' hi dedicaren una notabilissima vetllada literaria en un dels salons de la primera de ditas societats. Presidi la sessió l' Excm. senyor don Victor Balaguer, qui tenia à sos costats à don Miquel Velasco y à don Teodor Llorente, pre-

sidents de las corporacions anomenadas. Heuse aquí l' extret que un periodich valencià fa del discurs que 'l senyor Balaguer pronuncia en aquesta sessió:

«Lo senyor Balaguer, al ocuparse del Renaixement de la literatura llemosina, feu un verdader discurs, nutrit de sabias observacions y elevats conceptes. La primera part conmogué tredament al auditori, perque estava dedicat à la recordansa de nostre estimat Vicens Boix, iniciador del gloriós Renaixement de Valencia. Lo senyor Balaguer feu memòria de la época en que 'l conegué per l' any 1845, y cità uns hermosos versos qu' en Boix l' hi va dedicar en aquella ocasió, celebrant sa vinguda à aquesta capital, y una improvisació del mateix que fa referencia à las relacions políticas d' abdós.

«Al ocuparse l' orador del origen del Renaixement, diqué que no importa qu' haja sigut en Valencia ab los versos patriòtichs de la primera época constitucional, en Catalunya ab la bellissima poesia d' Arribau ó en Menorca ab las tristes lamentacions d' un desterrat anònim: lo que importa es saber que 'l Renaixement de las lletres llemosinas es un, com es una la l'engua; y qualsevolga que sia 'l nom ab que aquesta s' signifique ell accepta de bon grat lo de llemosi. Passant al carácter d' aquesta literatura, diqué que hi ha que reconeixen en ella un origen propi qu' altres no tenen, original per essència, espontània y sens resarbi de classicisme, y fortament à demés y vigorosa, que sols ha tingut ràhó de esser y ha sigut als resplandors de sol de la llibertat. Per tal no entén lo senyor Balaguer la llibertat d' el partit sino la de doctrina. Aquesta literatura observa l' orador que tingue peg base, no sols la poesia dels trovadors, sino també la llibertat dels trovadors, això es, s' n' espirit independent, inspirador de las voladás del ingenio y la fecunditat de la idea. Brillà en los segles xii, xiii y xiv, portant en si dos sentiments, lo d' amor y l' d' independència, fins que comensà a enfosquir las glories la creuada contra 'ls albigesos, sofrint llavors y després los cops de l' Inquisició. Fou en vā, continuà 'l senyor Balaguer, que 'l pensament de la literatura llemosina encarnés més enllà de las montanyas en Dante y Petrarca y més ensa en Ramon Llull y Arnau de Vilanova. Eposas hi hagué en que s' intenta son Renaixement, però encara que 's consegui en part y en determinats períodos, no havia de coronar un èxit felic semblants esforços, y à pesar d' Ausias-March, que arriva a formar escola, de Pere Serafí, Vicens Garcia y algunos altres de menos importància, l' moment restaurador, s' anava desbilitant perquè faltava als poetas l' espirit dels trovadors.

«La literatura llemosina esperaba, no obstant, dias de gloria y aquejats arrivarà à principis del segle actual. Aquest fou son verdader Renaixement quan despertà la llibertat. La citada poesia d' Arribau, significava l' alba d' aquella restauració, brotant altra vegada, potent, vigorosa, original, de formes folgadas, fresca y sana en concepte, la literatura filla dels trovadors. Ha tingut y té lirichs profunds que son estudiats ab admiració per los extrangers, prosistas notables, un teatro riquíssim, historiadors, filòsophs y literats de tots gèneros.

«La literatura llemosina ha arribat al cim, diqué: ara porta 'l perill de desvaneixirse; ó s' pon per sempre ó es precís volar. Sols queda aquest recurs; es precís, donchs, qu' aixample sos horitzons mirant al esdevenidor. Es precís que conserve ànim y fons; puig que destinada à la traducció espanyola y fins europea, si no manté aquestas condicions s' perdrà en l' oblit. Ha de ser concisa en la frase y sintètica en lo concepte, qualitats que constitueixen son carácter, conforme ab lo espirit sintètic de l' època. Aixís serà verdaderamente propagandista la literatura llemosina, acabà 'l senyor Balaguer, tal com ho fou en son origen, fraternisant al mateix temps ab las demés literatures peninsulars y no olvidant qu' encara que potent y fecunda es una branca del tronch patrio.»

Aquí terminà lo discurs del senyor Balaguer, que fou coronat ab prolongadas salvans d' aplausos, després de lo qual lo senyor Llorente ab breus paraules d' agrément al senyor Balaguer tancà la sessió, felicitant ademés al mestre compositor senyor Barbieri que 's troava present, 'l qui contestà ab paraules molt lluixerides per Valencia y las lletres catalanas. Per últim lo senyor Balaguer fou obsequiat ab un agradable refresch ahont se recitaren triades poesias que foren rebudas ab grans picaments de mans, sobre tot las dels senyors Iranzo y Ortiz, qu' anavan dedicadas al senyor Balaguer.

R'estam parlar pera concloure dels Jochs Florals celebrats per lo *Rat Penat* lo dia 26 en la gran sala del Teatre Principal. L' acte fou verdaderament imponent; quant de notable conté Valencia en lletres, noblesa ó capital, acudi à presenciar tan poètica festa, que va començar à dos quarts de nou de la nit. Ocupaven las localitats las damas més elegants de la societat valenciana, las quals pera assistir à la festa s' habian ataviat d' una manera magnifica; en lo clos presidencial hi havia representants de totas las corporacions y autoritats

de Valencia, presidintlas á totas l' Excm. Ajuntament.

Oberta la sessió per l' Arcalde senyor Pueyo, lo senyor Llorente, president del *Rat Penat*, prengué la paraula, invitant à parlar al president del jurat, senyor don Victor Balaguer, qu' havia vingut à presidir lo jurat calificador. Comensà aquest fent notar la coincidència de que la Real Academia Espanyola hagués enviat pera presidir los Jochs Florals de Pontevedra y Valencia, respectivament à 'ls senyors Romero Ortiz, pensador illustre y eloquent orador parlamentari, y al que en aquells moments los parlava; habent ja anteriorment enviat també la mateixa Academia Espanyola al senyor Cafete à presidir lo certamen de Montserrat; d' això n' tragué la consecuencia que Castella professà amor à totes las literatures peninsulars, à las quals considera com à germanas perque totes contribueixen à la gloria de la pàtria de tots, à la gloria d' Espanya entera. Investigà la trascendència que pot tenir lo Renaixement de las literatures ibèriques y acabà enllant la necessitat que hi havia d' agermanar homes, regions y llengua, pera que quan l' esdevenidor arrive à fixar sos decrets y lleys trove en hora bona regions, homes y llengua d' diferents, puig això es precis pera mantenir l' indispensable varietat dintre la necessària unitat, pero agermanats per una mateixa aspiració d' amor, de fraternitat y de pau.

Després del discurs del senyor Balaguer, s' obrí 'l plech que contenia 'l nom del poeta premiat ab la flor natural, resultant esser en Félix Pizcueta, qui elegí reyna de la festa à la senyora doña Agna María Paulin y de la Peña, baronesa de Cortes, coneguda entre la gent de lletres per Maria de la Peña. Aquesta senyora, d' una hermosura y distinció peculiares, vestia de color de crema, ab ròssetch llarch, ab una preciosa mantellina blanca y luhint al pit una joya de gràn preu; es jove y 's fa ja simpàtica al primer cop de vista. Lo senyor Pizcueta l' hi oteri 'l bras y qu' acceptà la Reyna sumament conmoguda y l' accompanyà al trono presidencial. La comitiva anava precedida per los macers de la ciutat ab gramallades rojas, y dues noyes valencianes, cobrint de flors lo camí qu' havia de seguir la encantadora parella, à la qual seguian los secretaris del *Rat Penat*.

Ja 'ls lectors se feran carrech de la poesia del senyor Pizcueta, que publicarem en altre lloc del número. Al acabar sa lectura l' hi fou oferida una escribania de coure nikelada, regalo de la redacció del *Mercantil Valenciano*.

Oberts successivament los noms dels altres autors premiats resultaren esser à més dels catalans senyors Masriera, Ubach, Martí y Palau, la senyoreta doña Magdalena Garcia Bravo y 'ls senyors Arroyo, Cester, Lluch, Reig, Pastor Aicart, Llomibart, Puig, Milego, Martinez, Frezo, y altres que no recordém.

Lo senyor Arcalde donà las gracies à la concurrencia y declarà terminat l' acte, que va deixar altament complacida à la numerosa concurrencia qu' havia acudit al Teatre Principal.

Aqui dono per terminada la Revista que l' hi vaig prometre; per no allargar massa he prescindit de tot allò que no debia interessar directament à mos lectors; dir que tots los dias de fira l' Alameda ahont hi tocaban músiques militars, ha estat concurridísima, que 'ls pabellons en ella aixecats eran, alguns de bon gust, y otros no tant, que l' animació ha estat extraordinaria tots los días, que hi han hagut partits de pilot y concerts per las societats orfeòniques es cosa que suposo no ha de esser nova pera ls lectors de LA IL·LUSTRACIÓ, més à més ab las excelents descripcions de las fíars qu' han publicat alguns periódichs de Barcelona.

P. V. y A.

LA LLEGENDA DEL ROSEN

I

Reina y senyora meua: si en jorn de alta memoria,
Eres lo sagrat simbol de poesia y gloria
Ab que tes prendes donen vivisim esplendor,
Accepta, com no ho cregues de ta grandesa ultraje,
La humil flor que en penyora de tendre vasallaje

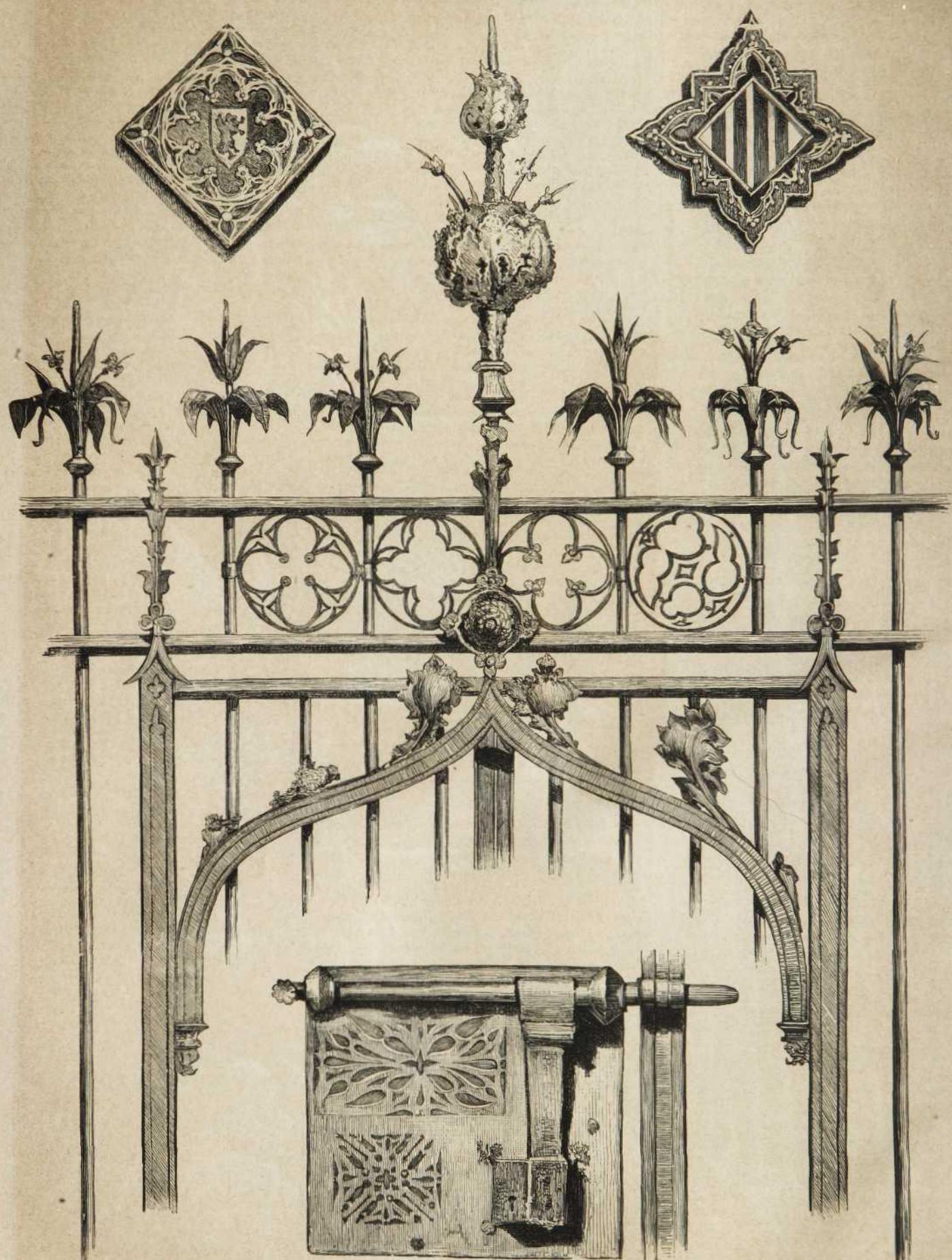
Te dú lo trovador.

Algo en tú veig yo d' ella; té sos colors ta cara,
Son tall tu gentileza, y son perfum encara
Cuant la claror d' el vespre va replegant la nit,
No es tan pur com la esencia de ta virtut preciosa,
Y tot asò fa digna, per bona y per hermosa,

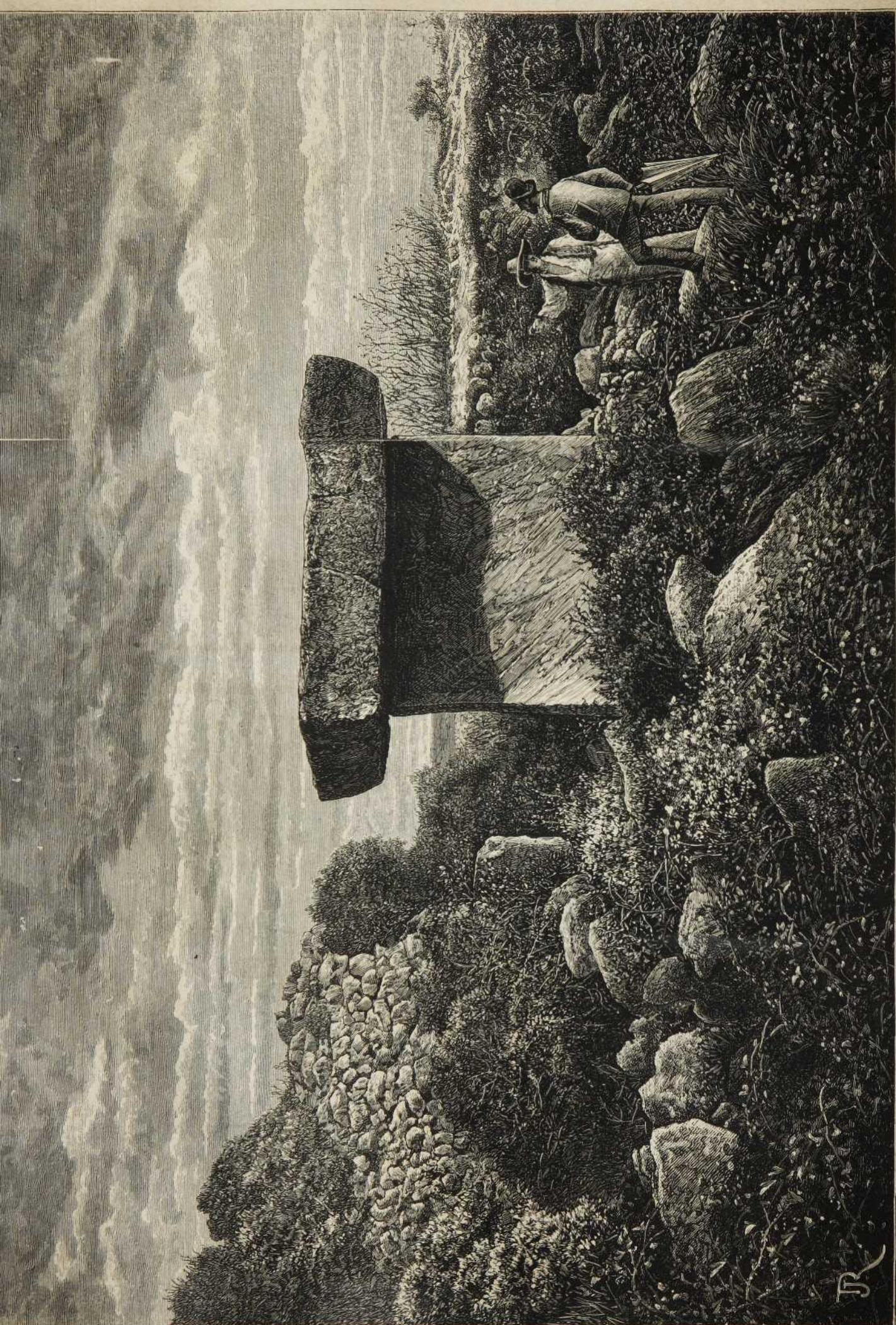
De durla en lo teu pit.

Guàrdala allí, que porta à mes de sa hermosura
Algun recort de ditja, de amor y de amargura.
Que esplendorosa vida y mort li donà un sér;
Y à fi de que la tingues com un gran tresor, closa
Pera mes obligarte yo afegiré à la rosa

La historia del roser.

DETALLS DEL REIXAT GÒTICH DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

DIBUIX DE RIUDEVETS

LA TAULA DELS SACRIFICIS DE MAHÓ

GRABAT PER OVEJERO

Si en tals instants gojos quant mágica armonia
Unix gracia y belleza, encant y poesia,
Llum, resplandors y aromes, fent d'este lloch un cel,
Yo recelos, ombrivol, malalt per l'anyoransa
À la daurada copa, que ómplin bé y esperansa,
La gota duch de fèl.

Es que obedixch, com sempre, à mon ingrati planeta
Puix per cantar glories yo no naixquí poeta:
Soch llàgrima entre roses, soch en lo cant suspir.
Soch la impaciencia horrible de aquell, que un gran bé
(espera,
Soch núvol de tronada que en plena primavera
Del cel tapa el sañir.

Soch l'au que entre les ruines, ab tò pavorós canta,
Que lo silenci torba y al pasager espanha;
Y en son bresol al tèndre infant li arranca un plor;
Soch sentiment que mata y ell ma tristesa abona;
Les cordes d'eixa llira que asi en lo pit resonen
Son fibres de mon cor.

Permetme, puix, que à conte de la cansó joyosa
De himnes que ab sa grandesa en fé lo cor rebosa,
De antigues recordans en cíntich falaguer,
Yo, com sempre, senyora, al meu desti obedixca,
Y que à la fresca rosa, pura com tú, afegixca
La historia del roser.

II

Há en l'horta de esta terra, que un paradis figura
Sobre catifa hermosa de flors y de verdura,
Una alqueria blanca molt prop yá de la mar;
Si ona atrevida avansa, besantla se recrea,
Com si fós l'alqueria lo peu de Galatza
Banyantse per jugar.

Pareix entre los arbres un niu de colometes
Que par sos fills formaren afanoses e inquietes,
En les primeres ansies de lo primer amor.
La indiquen dos palmeres y els roserets la envolten,
Y en lo ramage ombrivol les aus alegres solten
Son cant enjisor.

De la rient caseta s'aixeca prop la entrada,
Com signs de creença purissima y sagrada,
Feta de tosca pedra, una sencilla creu;
Diven que un terme marca, pero eixa creu beneida
Sempre serà aquell terme suprem de nostra vida
Que l'home unix à Deu.

Allí casi redida, al peu de la creu santa,
Mirant la mar blavenga, ohint l'aucell com canta,
S'encontra Marieta velats los garsos ulls,
Sense color los llabis, puix que el robá la pena
Y en grans ones revoltes, sobre la blanca esquena,
Sos negres cabells rulls.

Ay! Fon per sa hermosura altra Vénus divina,
Que ab ses espumes blancques formà la mar vehina
Y que un raig de la lluna vesti ab lluminós vel;
Per son espriut un àngel vençut en crudell guerra,
Que en un suspir s'enlayra, abandonant la terra
Y retornant al cel.

—;Qué tens?—li diu sa mare, mirantla ab ulls plorosos?
;Per qué has perdut les rosas de tots colors hermosos?
;Per qué reces y plores mirant sempre al espay?
;Per qué, cuant à la aubada deixes lo llit, no'm dones
Auell bes de tendresa, y fujes, me abandones,
Y no te sonrius mai?

—Mare,—li respon' ella, ab veu que pareixia
La trista y ya darrera queixa de l'agonia:
No el veig fà un any y porte la mort dins de mon pit,
Pense que ell la mar crehuà, que tot lo temps ho acaba,
Y pot ser tomba freda del home la mar brava,
Y de l'amor l'olvit.

En la vesprada trista cuant ya anaba à embarcarse
Y allà à lo lluny se verà à son baixell grunsear,
La vela infla, com ala de ausell que va à volar,
Mirant lo roser tendre, entré jemeuchs me dia:
«Cuant lo roser floreixà ya hauré tornat, Maria,
Portant un nom y llar.

Rega el roser, que es simbol de nostra fé jurada;
Un jorn varem plantarlo al despuntar l'aubada:
Pensant en lo pervindre y plé lo cor de fé,
Cuant ell un capoll fasa en l'altra primavera
Ans de que esclate en rosa, sobre la nau velera
A ton costat vindré.

Diu, y estenen los braços, sobre son cor m' apreta,
Els dos plorém, se allunta, lo veig anar inquieta,
Cuant ya entre núbols rojos ponente ab el sol;
Viu que la nau vogaba, que com lo raig corría
Y la perguï de vista cuant ya la nit venia
Menys negra que mon dol.

Desde aquell punt, jay mare! ab gran dolor suspira,
Regue'l roser ab llàgrimas, la mar revolta mire
Y en oració à tota hora estich davant la creu;
Y lo capoll, fon rosa apenes un jorn dura,
Y de la mar, la barca, no es veu en la planura,

Ni á mi m' escolta Deu.
Ya el trist plor de Maria lo seu acent apaga
Y per lo dolor morta, lo front torbat amaga

Buscant dolsa acullida en lo regàs matern,
Y aquelles criatures, que mig morint vivien,
Pera plorar, en una no mes se confonièn,
Com son dolor etern.

Tres jorns après, la jove, al caure la vesprada,
En l' hora misteriosa en que la llum cansada
Sén va, deixant les ombrès lo sel agombolar,
Junt al roser simbòlic, que un sol capoll tenia,
Ya sense forsa estaba y son esguart corria

Dell capoll à la mar.

L' u se bambolejava, l' altra estava en bonança,
Encara à aquella vida quedava una esperança
Ans de deixarre caure en braços de la mort.
Qui sap si es vorà pronta d'aquell baixell la vela
Com se veu en nit fosca la ensomida estrela

Que l'mariner d' al port:

Una sonrisa dolsa mig obriegué sos llabis,
Y del passat olvida les penes y els agravis
Y ab veu que no podia ouir lo mia en vent,
Diu, abrasantse al arbre de aquella creu beneida:
«Senyor, que vinga pronta, perque sense ell la vida

Es un etern torment»

Oui remor de pasos tornà los ulls, y absorbta,
La rígida figura de sa mare mig morta
Va vore, que li dia ab desgarrador crit:
—Apreta lo cor filla, mata eixa pasió intensa,
Ya ton amor te tomba.

—;La mari?

—No, mes inmensa,
La tomba del olvit..»

Y ans que les mans portara sobre son cor Maria
Yá ab sons llatis furiosos lo cor romput se habia
Y son cap descansaba al peu de aquella creu,
Y los ausells cantaban, la lluna se asomaba
Darrere de la ona, que mansa marmolaba

Acús un himne à Deu.

Y com si fos miracle, al espirar Marieta
La flor ixqué del càlcer, rompent sa presó estreta,
En torn l'aire endolsava perfum engisador,
Puix tal volta el cel dia: eta flor de aroma plena
Ha mort ans d'esclatarse per l'amorosa pena

Que naixa un altra flor..»

III

Lo roseret, senyora, que feu la rosa aquella,
També va fer eixa altra tan fresca y tan vermella
Que, com prenada joya, adorna vostre pit;
Ya un jorn que va cullirla la meua mà, y patia;
Era la mateixa hora que un any avans Maria,
Caigüé en la eterna nit.

Mirava yo à la rosa, com una image vera
De aquelles tres paraules que hiá en nostra senyera,
Tres verbs pera una idea, tres notes pera un cant;
La savia de ma terra donà al capoll vida,
Y ventirols flayrosos la nostra mar dormida

Baix de lo sol radiant.

Era, puix, de la Patria lo mes cumplit emblema,
De esta volguda patria que ab jelosia estrema
Al allunyarnos sempre lo nostre cor reté.
Al començar sent rosa, per la creu ombregada,
Quí la oració trista de una anima apena,

Y es per lo tant la Fè.

Y fou regada ab llàgrimes de un amorós deliri
Que al mon robá un arcàngel demples de llarg martir;
Y es, per lo tant lo simbol purissim del Amor;
Y es, per lo tant, senyora, de totes les ofrendes,
La més gran y més tendra que à dama de tes prendes

Pot fer lo trovador.

FÉLIX PIZCUETA.

HISTORIA VULGAR

(Continuació)

Cap al tart vingué'l senyor rector y 'ls escolans ab
creu alta per dursen de casa 'l cos de la pobre mare;
vaig besalar per darrera vegada y tot plorant la vaig
seguir fins à l'església; allí la deixaren per enterrallà
l' endemà. Al sortir mossen Llorens va cridarme, y
tocantme la cara ab ayre afalagador, me va dir:

—;Qué vols per ara, Ramonet? ;No tens pas parents
forsa de la vila?

—No tinch ningú, vaig respondre.

—Me creurás à mi?

—En tot y per tot.

—Be; donchs ja que ningú 't pot amparar, faré per tú
tot lo que faria un pare, ab lo ben entés que 't portarás
com un home

—Aixis ho faré y la mare desde 'l cel m' ho agrairà.

Ditas aquestas paraules vaig arrencar lo plor.

—Vaja, no plores, digué mossen Llorens. Avuy dormirás à casa y mentres sias bon minyó no 't mancarà
un boci.

Aquella nit vaig passarla entre adormit y desvetllat,
y al demati, quan vingué à despertarme una vuit que no
era la mateixa que jo tant coneixia, novament vaig posar-me à plorar. Lo bon rector me deya tot aconsolantme:

—Ramonet, Deu tanca una porta y n' obre un'altra;
be es veritat que un amor com lo de la mare no 'l trovaràs mai més, pero cal conformarse ab lo que Deu disposa, qu' Ell no més sap perquè ho fa. Prega à Deu per ta mare, qu' això es de bon fill, pero no fassas pensament de plorar sempre, sino de cercar consol y posar remey à aquesta pèrduda en quant sia possible. Al mon hi hem vingut pera patir y segons la paciencia ab que haurémos sofrir les proves que Deu nos envia, tal serà 'l premi que 'ns espera en l'altra vida.

—Mossen Llorens,—vaig fer jo aixugantme 'ls ulls, may més ningú del mon me veuria plorar.

Las paraules del sacerdot m' havian tret com un pes del cor y estava disposit a fer concixer lo que pot sofrir un'ànima sincera.

Lo mateix demati la majordona 'm' va dur à ciutat pera vestirme. Tinch present com si fos avuy la casa ahont vam ficarnos, qu' es al devant de Santa Maria; se entrava per la botiga y una escala interior portava al darrer pis, qu' era bon xich alt. Al esser dalt de tot va parlar la Rosaria, axis se deya la majordona, y com parlant la gent s' entenen, axis fou; un minyó dependent de la casa va treure calsas de totes midas, encara que no n' hi havia cap que m' estés malament, segons parer del sastre, y à la fi se'n van trobar unes que m' venian que ni pintadas; ab això, triar un jech y una armilla, demanar preu, regatejar, baixàrcer no havent fet res, deturarnos à cada pis, avenirse ab l' amo à la botiga y tornar à pujar, vam quedar entesos. La Rosaria va agafar las tres pessses de roba ben embolicades ab un paper, va donar vuyt pessetas, y cap à casa falta gent.

No estava poch estufat jo de véurem ab aquell trajo tan cumplert (perquè ho era molt) y à més ab una gorra ampla ab una franja daurada, propietat algun temps del mosso del poble, difunt germà de la respectable majordona.

En arribant à la rectoria, lo senyor rector ja' ns esperava pera dinar; mentres vam estar en aquesta feyna no va parar de fer mil rahons sobre lo be que m' esqueya 'l vestit nou, y havent acabat fou quan la majordona va donar lo cop de gracia à ma gentil figura cobrintme 'l cap ab sa històrica gorra.

No ho dich tot això pera queixarme de la economia ab que m' havian vestit, que 'l pobre home massa que feya; més endavant he pogut coneixre lo molt costós que havia de serli 'l donarme tan bona protecció.

À la tarda, mossen Llorens va donarname permis pera anar à veure als conegeuts ó à jugar ab los noys del barri, sens desciudar de recomenarme molt que no 'm proposés.

—No tinga por,—vaig dir,—que ara ja só tot un'altra cosa.

—Aixis ho confio, noy; ves en nom de Deu.

Y sens cumpliments obro la porta y surto al carrer. S' ensopègava à passar per allí un xicot que havia estat company meu d' entralmaliaduras, y com diuhem que l' ocasió fa 'l lladre, 'xixis també aquella ho fou de tornar à fer de les mevas.

—D' ahont surts tan maco?—va preguntarme 'l Fura que per aquest nom lo coneixiam.

—De casa, respondí jo.

—Ay, pobret! Aquí t'estàs? ;Ay, Deu men regard!... Poch ho saps tú la vida que se t' espera. Mira, lo meu cosí de S** s' està à la rectoria y diu que à punta de dia ja 'l fan llevar y ha d' anar à encendre la llanta y després ajudar la missa, y apendre de lletra y tot, que diu que 'l rector lo fa llegir cada tarda y si fa una errada... catxeta.

Això va dirho ab un tò tan formal y acompañant la darrera paraula d' un moliment tan gràfic, que gaire be ja 'm sabia greu d' haverm'e ficut en aquella fangue.

—Sabs que harias de fer?—continuà 'l Fura,—anaten cap à Barcelona, que allà tothom hi viu, y si un es un xich espavilat pot ferse 'ls seus.

—;Qué es això de ferse 'ls seus?—vaig preguntar.

—Home,... no ho sé... jo ho he sentit dir... Es cam-pàrsela,... anar be... ;qué vols que 't diga? La questió es que molts hi viuen sens trevallar.

Lo Fura era un xicot dolent com altre cosa; ja 'n venia de nissaga. Son pare tot lo dia rebia visitas de gent forastera y ningú arrivaba à entendre com s' ho feya pera guanyar la vida; de vegadas passava tota una setmana fora de casa, y si li preguntavan al tornar d' ahont venia, deya que 'l seu arbitre era còrrer pel mon, pero may va saberse l' objecte d' aquestas corredissas, fins que alguns anys després de l' època d' aquesta història, ell y son digne fill trovaren casa franca de lloguer en lo presidi de Tarragona. L' ofici d' aquella gent era cobrar la setmanada ab la carrabina à las mans.

Tot això ho coneix ara y ho aborreixo, pero no ho pensava á las horas, que d' altra manera hauria obrat mes dignament de lo que vaig obrar. Per co qui sap si Deu va permetre que tires per aquell camí á fi de que m' escarmentés y conegués mello lo que val l'honoradessa.

Lo cert es que las rahuons del *Fura* van ferme flaquet; com qu' ell era mes gran y tenia molt bonas parauas... (vergonya 'm fa'l dirlo, pero es la veritat y me-reixo més pena que aquesta de contarlo)... vaig deixarm'e caure en la tentació.

Emprenquerem lo camí y à entrada de fosch arribav a Barcelona. Aquell tragi de gent, los crits, la Iluminaria, los aparadors de las botigas, tot m' enlluherava y 'm donava d' un cop alegria y mareig. Aquell mateix dia hi havia estat, pero trovava que de nit era una ciutat diferente.

—Aqui si que hi estaré be, —deya jo al meu company.

—Oh! no es tot hú, —'m va respondre.

—Be y ara... ahont aném à dormir!

—Con dormir! Aquí no's dorm. Ja's coneix que no hi has estat com jo en questa terra.

—Be's ha de dormir quant se té son.

—Es que no se n' ha de tenir.

—Jo no puch ferhi més; si no trobo un racó pera jaurem' adormiré caminat.

—Segueixme y calla, home; jo ja sé l' que tinch de fer.

Anarem travassant carrers y més carrers y ja comen-sava á estar cansat quant lo *Fura* 'm digué:

—Puja que som á casa.

—A casa dius?

—No sias ruch; tira amunt

Y vam entrar en una escaleta fosca com una gola de llop y tan estreta que ab prou feynas podiam muntarhi de un á un.

Arribant á dalt de tot, lo company meu va trucar á una porteta que s' obri desseguida.

—Bona nit, digué 'l *Fura*.

L' home que 'ns havia obert va preguntar abtó d'es-tranyesa:

—Qué voleu, minyons?

—Qué no'm coneixeu! —va fer l' altre.

—Ola, *Fural*—digué l' home despres d' acostarli á la cara 'l llum de gresol que duya á la ma. —Quin dimoni't porta per aquí?

—Res, un dia ó altra s' ha de comensar.

—Ahont es ton pare?

—Qué n' haig de fer jo del pare?

—Qué no ha vingut ab tú?

—Vuyt días ha qu' es forá de casa. Quant ell se'n va tancar la porta y may diu quant tornará.

—Y tú, com t' ho manegas?

—M' estich á ca la tia curandera; sino que abir al vespre la tia 'm va treure y aquesta nit l' he passada á la pallissa del hostal; tot avuy que hi espigolo, que sino ja fora mort.

—Y no hi vols tornar á casa ta tia?

—Mala negada!... si no m' vol de cap de las maneras.

—Y donchs?

—Qué no'm voleu á casa vostra! Deixeumhi passar la nit... solament aquesta nit... demà ja' parlaré.

—Ah! be, be... entra, entra. —Y aquest bordegás que ve ab tú?—digué signantme ab un momument de cap.

—Ve ab mi,—saltá 'l *Fura* posantme una ma á la espatlla com á senyal de protecció.

—Ja ho veig,—va fer l' home tot estranyat y ressu-guintme de cap á peus ab la mirada.

Jo anava á parlar, pero 'l *Fura* prenentme l' avantatje va explicar á sa manera l' objecte de la meva anada á Barcelona, y encara estich dejú d' entendre 'n res.

Nos van convidar á menjar un boci, lo que vam fer ab bona gana, y tot menjant lo *Fura* no va callar mai, esplícant de son pare y dels seus negocis; jo no'm sabia avenir de que 'l meu company fos tant aixerit.

Després d' aquell refrigeri nos van ensenyar una márfega que hi havia estesa sobre las rajolas en un quartet molt xich, y sens cumpliments vaig dexarmhi caure perque estava rendit de son.

(S' acabará)

J. LAPORTA.

DOLORS

PER ALEXIS BOUVIER

Totas las donas estaven en lo brancal de las portas y la miravan ab desprecí; los xicotets s' hi acostavan ab sas caras y mans polsosas de tan jugar arrossegantse per terra; los gossos anava á ensumar las faldillas y retornavan grunyint, los homes indiferents deyan: «Mírat! es la Dolors.»

Lo sol ponent empurprava lo cel, y la brisa qu' havia esfullat las rosas y las flors de la pomeras passava tébia y perfumada.

Ella,—la Dolors, com li deyam,—ja devia passar dels vint anys, més estava demacrada; sos cabells mal peninats queyan á rulls sobre las espallasses; la miseria havia deixat rastre en sa cara, y la vergonya, aquest dia li feya abaixar la testa.

Un angelet, d' ulls brillants, galtones de rosa y cabells com encenalls d' or, s' agafava á sus faldilles y caminava mirant enderrera á las criatures que li feyan ganyas.

Feya tristes lo veure aquells dos sers, sols en mitj d' aquell poble viu, rioler y de naturalesa esplèndida. Atravessaren la vila deturantse devant la última casa.

Lo noyet veient al peu d' aquella porta, anà á trovar á los xicotets que 'ls havian seguit; aquells recularon de moment, més al vegre que s' hi acostava ab lo somris als llavis, s' amansiren y jugaren plegats.

La Dolors trucà á la porta. Un home d' edat obri, y al vélerla reculà sorpres d'hent ab tó sever:

—Qué's lo que vols aquí?

Ella s' apoyá en lo march de la porta per no caure.

—Aul aul vesten,—continuà l' home; surtme d' aquí, mala dona; no embrutis ma casa!

—Pare!—digué ab tó de súplica la Dolors.

—Vestén!... vestén!...

Mes la pobre noya s' havia adelantat fins á la taula y allí ab lo cos encorbat, y lo cap baix, cubria ab una māsos ulls inundats de llàgrimes decidida á ferse treurer á la forsa avans que dar un pas ençerrera.

—Pare... jo... Es que una dona con tū me's filla!... Ma filla!... Vaig tenirme una á qui me difunta esposa adoraba... Era una santa y bona noya per la qu' hauriam donat la sang de nostras venas, la vida!... Encar no clarejava y ab vent, pluja ó neu sortiam á treballar la terra pera que m' produisis lo necessari per ferne una senyora. Aixis fou que á forsa de privacions y escatimanocho tot, lograrem posarla en un col-legi. La voliam bona é instruida no recantins pera lograrlo ni's diners ni la salut... Quan fou educada, honesta com son pare, pura com sa mare, continuarem econominant, nosaltres que tot ho havíam de menester, pera guanyarli un dot que li fes obtenir l' home que li destinavam y que havia de ferla felisa... Ya anavam á realisar nostre propòsit, y al retornar un vespre del treball... pensant trobar á nostra filla de nosaltres, la, la... ¡miserable! havia fugit ab un pilet... essent la riota del poble y fentnos caure la cara de vergonya!

Hi hagué un moment de silenci interromput sols per los amarcks plors de la Dolors y per los crits y gatzara dels noyets que jugavan al carter.

A copia de plorar y de passá temps y més temps en la carretera per veure si retornava sa filla, la pobre dona... tossi... després se ficà al llit d' ahont la tregueren per durla al cementiri, portant en sus mans, segons sa voluntat, la gorreta que brodà per sa filla pera l' primer any de beneñir la palma!...

—Pare!... pare!... perdó!

—Durant aquest temps, ella... ¡oh vergonya!... Quina vida duya? Los barcelonins que venian aquí casa me deyan:

—Ahir vaig veure vostra filla en tal ó qual teatre.

—No tinch filla.

—Home si.. la Lola que li dihuen.

—Lo primer que 'm parli d' aquesta noya li obro 'l cap ab mon magay.

Desde allavoras no hi gosat á sortir més... Me sembla que riuhem quan passo... No hi gosat anar á Barcelona... ¡Ma filla! No ho sabré jo si tinch filla!... S' ha mort... Fora d' aquí dolentisa! Au, depressa...

—Pare, perdó! perdó!

—Te'n vols anar?

Y l' home agafà á la Dolors pel bras pera arrastrarla cap á la porta, mes ella deya abraçantse á sos genolls:

—Pietat!... pare!... pietat!

—Te'n vols anar?

Y la lluyta continuà.

Vermell, mitj suat, los cabells sobre sos ulls, lo noyet entra en la cambra atret pels crits de sa mare... Ab sus petitonas mans separà los fils d' or de son front y ab tó de seny digué al vell:

—Per qué fas plorar á la mamá ja que dihuen que ets l' avi?

Mestre Jaume deixà á la Dolors y ab los ulls esbrats mirà al noy, quedant mut y inmóvil y no donantse compte dels sentiments que 'nella se despertavan... Volgué parlar y sols murmurà... Los ulls se li ompliren de llàgrimes y per amagarlas petonejà al fill y la mare.

Arreglat del francés per G.

SECCIÓ DE NOVAS

Supliquem lo cambi als nostres colegas á quinsenviém LA ILUSTRACIÓ pera poder fer en lo número próxim la llista completa de tots los diaris y periódichs que 'ns honran ab sa visita.

S' ha constituit una associació titolada *Societat Europa de Clavé* ab l' objecte de donar vetllades literaries y musicals. Dita societat té son local en lo carrer de Lladó, núm. 7, pis primer. La felicitem per sa bona idea. En lo número vinent parlaré de sa inauguració.

En l' establecimiento d' enquadernacions de don Frederich Martí en lo carrer del Bisbe, n' hi hem vist d' expressas per LA ILUSTRACIÓ CATALANA, qual titol està escrit en lletras d'or y entre las quals va intercalat l' escut de Catalunya. Están fetas ab elegancia y ab notable gust. Ho recomaném als cafès y casinos suscrits á LA ILUSTRACIÓ.

Don Constantí Llobomart circula las invitacions pera colaborar en lo calendari que ja fà sis anys vè publicant en Valencia ab lo titol de *Lo Rat Penat*, si be fent constar qu'ara s' encarregarà de sa formació lo jove poeta valencià don Joseph M. Puig.

Lo distingit poeta vigatà don Joseph Serra y Campde-lacreu acaba de publicar un tomet de poesías, titolat *Primavera trista*, que ha de ser indubtablement ben rebut pel públic, per ser ja son autor ben conegut en anteriors poesías revelants de sa notable inspiració y galana manera d' escriure.

Ha surtit á la llum pública *La veu de Catalunya, diari no polítich però clà y català*, que ve á omplir un buyt en nostra literatura, suspés com està lo *Diari Català*, ja que en nostre estat no podriam pasarnos sens un diari.

Li desitjém bona sort y li agrahim la favorable ressenyia que fa de nostre número anterior.

En lo certamen celebrat per la Societat *L' Aranya*, sortiren premiats, entre altres que no recordém, los señors Penya (de Mallorca), Masriera, Verdú, Casademunt, Pons y Massaveu y Ribot. Lo saló dels Camps Elisis hont tingüé lloch estava plé de gom á gom y amenysá la festa los sons d' una música de regiment y los cants d' una societat coral.

POESIAS

DEL MALAGUANYAT JOAQUIM MARÍA BARTRINA

QUAN FEYA FRET

Sentats á prop del brasé nos encontravam tú y jó, y entelantlos ab l' alé miravam junts al carré per los vidres del balcó.

En ells mon nom escrivia ton dit, que tot tremolava, y jo la ma t' agafava, y a mos llavis prest l' unia y ab mon alé l' escafava.

Ab lo foch de mos petons, de mon pit en lo caliu jo t' deya.—Tonta, somriu. ¡No hi pensis ab los moixons qué s' glassan dintre del niu!

(DEL LLIBRE INÉDIT «POBRETA!»)

I

¡Qu' ets hermosa! en los ulls tanca tot lo foch que l'estiu té y son tas galtas més blancas que la flor del atmetillé. Or filat es ton cabell, y tu boca perfumada sembla un calzer de clavell plé de perlas de rosada. Quan del pit sospirs ezelas tremola al donart consol, com si hi batagués las alas un auzell per pendre l' vol. Per ton cos sens molta pena se podrian fer tres bells cinturons, ab una trena, sols una, de los cabells. Tú prou dius que no es així: si es veritat ó mentida, mos brassos ho poden di que n' saben ben be la mida.

II

Tu vols culir las rosas carmesinas y sus branques t' estrenyen ab forts llaços... t' han vist hermosa y t' prenen sus espines, no volen que te'n vagies, com mos brassos!

LLIBRES REBUTS

JOAN BLANCAS, drama en quatre actes de don Francesch Ubach y Vinyeta, (tercera edició.)

Hem vist la tercera edició d'aqueix magnific drama, un dels millors que pot presentar avui lo Teatre Català. Distingut ab un premi en los Jochs Florals de 1879, representat moltes vegadas ab extraordinari aplauso ha rebut ja la sanció del públic y de las personas ilustradas y per tan no podém menos qu'encomenarho á nosaltres lectors. Es un altre de las moltes obras ab que lo senyor Ubach y Vinyeta honra á la literatura catalana.

ORIGENS CATALANS, ensaig històric sobre 'ls primers pobladors de Catalunya, per don Joan Maluquer y Viladot.

Complicada y difícil de resoldre se presenta la qüestió de quins foren los primers pobladors de Catalunya, tan per la foscor y nubulositat ab que s'amagan sempre los orígens de tots los pobles, com per lo descuyt y massa amor á las faulles y tradicions en que s'han mantingut generalment fins ara nostres historiadors. Afortunadament en nostres temps de catalanisme en que hi han joves prou entusiastas per dedicarse á tota mena d'estudis qu'interessin á nostra estimada patria per arits y fatigadors que sigan, no hi faltan tampoc quins enmenyan sos esforços á escorollar pacientement nostres arxius y bibliotecas, y estudiar y cotejar ab la nostra les llenguas primitives de tan difícil pero de tan profitós coneixement, tot perajudicar ab conscientia sobre la qüestió al comentament esmentada.

Lo senyor Maluquer y Viladot en modesta escala s'ha collocat en la llista d'aquells joves ab la publicació de la obre de que 'ns ocupém. Ardent partidari de que una invasió Arya fou la primera pobladora de Catalunya y de que sa llengua primitiva fou la sanscrita, després de probarlo amparantse en numerosas cites, intercala també llistas de paraules sanscrites qu'evidentment han passat á nostre llengua més o menys modificades.

Lo treball es per tant digne de lloansa, y vaja ó no acertat en cada una de sus afirmacions, mereix nostre aplauso lo senyor Maluquer, com mereixeria segurament lo de tots los aficionats á que s'aclearin los punts més difícils y ménos estudiats de nostra historia.

L'obra forma un quadern de 52 pàginas, imprès elegantment en los tallers de la revista catalana *La Renaixensa*.

DISCURSO leido en el «Centro Comercial, Industrial y Agrícola de La Bisbal y su Comarca», por don Juan Casamiquela.

En la sessió inaugural d'aqueix Centro legí son digno President un discurs, que ha tingut la amabilitat de remetrens, y en lo que consigna lo senyor Casamiquela ab bella frase, lo important que son aqueixos centres per atendre á las necessitats de cada comarca. Amant de la seva's manifesta per cert y aqueixa circumstancia que l'honra molt, fa que tracti en son discurs ab gran coneixement de totas las questions d'interés per La Bisbal y que abogui ab calor per la existència d'aquest centre que com hem dit tan profitós pot esser per aquella animada població y per tota sa comarca.

REVUE DES LANGUES ROMANES. (Avril-Juin 1880.)

Aqueixa magnifica publicació, qu'ara's publica trimestralment en Montpellier, formant dos tomos anyals, inserta travalls literaris de la més alta importància que denotan l'estat del despertament intelectual del Mitj dia de la Fransa comensat ab poca diferencia al mateix temps que 'l nostre. En aqueix fascicle son molt notables un estudi sobre la llengua y literatura francesa en l'edat mitja per Ferdinand Brunetière, un altre sobre 'ls provençalists del segle XVIII per J. Bauquier y un article sobre l'inauguració del teatre Romà per Alfons Roque Ferrier. Hi han també bellas poesies provençals

anterior número. Las obras pictòriques son degudas Henri Levy y à German Gómez, francés lo primer y valencià 'l segon. Lo quadro de Levy representa lo embarch d'un boti per un barco de pirates; l'assumpto com veuen nosaltres lectores es romàntich. L'execució es bona en conjunt, destacantse emperò lo nòu, com per exemple los dorsos de las que han d'esser esclavas y lo últim terme format per lo mar agitat. La composició es fatigosa: se veu que l'artista ha passat molt temps en la colocació de las figures, havent quedat algunas de ellas sense lo moviment que deuria tenir, y per lo tant faltas de vida. Lo colorit es un xich convencional, mes aplicat ab seguretat; de lo que 'n es la mèllor mostra las rocas colossals que 's trovan en la part dreta del quadro.

Lo pintor valencià German Gómez, ventajosament conegut del públic barcelonés, nos ha fet veure un quadro ric de colorit y simpàtic de fer, com totas sus obres. Las dues úniques figures del quadro, que son dues dones llegint una carta, estan posades un xich desdibuixades, mes fà olvidar aquest defecte l'expressió de la testa y riquesa de detalls de sos sumptuosos trajes. Lo fondo que representa una sala coberta de richs tapissos, tant en la paret com en lo trespol, està feta admirablement tant per la perspectiva de conjunt, com per lo estudiadat de tots los detalls.

La terra cuya qu'hem mencionat es una figura que vol representar *Mignon*, deguda al cizell del jove escultor senyor Espell y Béja. Ab eixa figura lo jove artista ha fet veure que progrés de dia en dia en quant al modelat, mes no es aixis en lo dibuix, quals defectes se troben á simple vista; la figura no té vida, y la posició, per més que no ho siga, resulta forada, cosa deguda á las línies que la mateixa dona. De *Mignon* n'és sols traje, per això hem dit que la volia representar. Bé sab lo senyor Béja que no basta sols lo vestit pera representar un personatge, sinó qu'es precis, que tot ho indiqui; desde l'conjunt fins al detall més infim, per lo que creyem, que si bé en aquesta figura ha estat desacertat en la representació del tipus, sabrà tornar per son bon nom en altre obra.

En lo Establiment-Vidal hem tingut ocasió d' admirarhi una aquarela, obra de nostre collaborador artístich senyor Riquer, que 'n l'actualitat se trova en Roma. La

netedat, correcte dibuix y simpàtic y just colorit, fan recomanable aquesta obra, que si bé desprovista de pretensions, vé á marcar de una manera notable los avosos de Riquer, que no dubtem arribarà á ocupar un distingit lloc entre nostres artistas catalans.

Permetissens are qu'hem donat compte de lo poch que s'ha trovat exposat, que recordem als artistas en general que l'Exposició de Madrid deu obrir-se lo mes d'Abril del any vinent. Fem aquest recort, perque desitjariam que 'ls catalans hi concorreguessin, segurs que ab la honra que 'n reportarian, honorarián á la terra. En l'última Exposició celebrada en aquella capital, los escultors enviaren set obres, sis de les quals obtingueren medalla; de las obres pictòriques no cal que 'n parlém; encar tothom te present los noms del distingits y del brillant paper que feren en aquell certamen tots los pintors catalans.

ARTHUR GALLARD.

MEDITACIÓ

de Bonaparte-Wyse, Goudou, Pau Gaussu y en la secció bibliogràfica un article en català de don Antoni Aulesti y Pijoan en que s'occupa de la darrera obra catalana de don Victor Balaguer, *Novas tragedias*.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

Trovantnos en lo més fort de l'estació calurosa en que la naturalesa sembla estar ensopida baix los ardents raigs del sol abrusador, no es gens estrany que tal ensopegiment se comuniqui també als cultivadors de l'art, y descansin, com fà la natura, per donar després més ufanó y més vigorositat á las obres que han de produhir. Això fà que avui siga curta nostra tasca, no per la qualitat de lo que s'ha trovat exposat, mes si per la cantitat.

Dos quadros y una terra cuya es tot lo que hem vist en l'Exposició-Parés, desde la sortida de nostre

CASA S RECOMANABLES

BANYS D'AIGUA DE DOS-RIUS, de Eduard Alegría. Detras Correa, Barcelona, detras Correa.

ARTICLES DE PASSAMANERIA, de Francisco Cantarell. Carrer de Jaume I, número 14.

NOVETATS PERA SENYORAS, de la Viuda de Soldevila y Boada. Carrer del Call, número 15.

ESTAMPATS, GRABATS Y FOTOGRAFÍAS, de J. Parés. Carrer de Petritxol, número 3, Barcelona.

FÀBRICA DE PORCELANA, de Florensa, germana. Carrer de Escudellers, números 23 y 25.

LA EMPERATRIU, fàbrica de cossets. E. Blanchs, 3.

F. DE PIANOS, de M. Planas. R. Catalunya, 34.

FÀBRICA DE TORNERIA Y MAGATZEM DE QUINCALLA, de L. Sistach. Escudellers, núm. 27.

NOVETATS PERA SENYORA, de Duarry y C. Número 16. Carrer de Fernando VII, número 16.

FÀBRICA DE ESTORAS FINAS, de Joseph Azamora. Número 3. Carrer de Sobradiel, número 3.

FONDA DE ORIENT, de Durro, germana. Número 20. Rambla del Centre, número 20.

LAS COLONIAS. Formigues, llançons, fiambreres y altres comestibles. Carrer de Fernando, 18.

CRISTALERIA DE SAN JOSEPH, de Manel Mateu. Rambla de San Josep, número 14.

PRODUCTES QUÍMICHES, de Jascinto Maria Capella. Rambla de San Josep, número 2.

FARMACIA DE LA TRINITAT, de Josep Canudas y Salada. Carrer de Fernando, número 27.

FÀBRICA CATALANA DE PARAIGUAS Y GRASOLS, de Joseph Tuta. Rambla S. Josep, 30.

GÈNEROS del país y extrangers, de Joseph Farés y Germà. Carrer de la Boqueria, número 34.

FONDA Y CAFÉ DEL FALCÓ. Plaça del Teatre.

TEIXITS METÀLICHES, de P. Vallés. Lladó, 9.

CAMISERIA Y CORBATERIA, de Alsina, Estudí y Comp. Carrer de la Llibreria, 10 y 17.

FÀBRICA DE PIANOS Y ARMONIUMS, de Bernabé, Gassó y C. Carrer de Poent, núm. 22.

FÀBRICA DE TRASPARENCS, de Elena Boada. Rambla del Centro, número 7. Al Rhin.

OBJECTES PERA MILITARS, de Joan Medina. Número 27. Rambla de Santa Mònica, número 27.

MAGATZEM DE VIDRES PLANS, de Alexandre. Carrer de Condal, número 32.